

Síldveiðar - Síldarverksmiður ríkisins

Bjarni Benediktsson – Síldveiðar - Síldarverksmiður ríkisins – Lýsisskilvindur – Þórður Þorgbjarnarson – Fiskimálanefnd – Alþýðublaðið – Þormóður Eyjólfsson – Jón L Þórðarson - Jón Sigurðsson – Jón Gunnarsson – Sveinn Benediktsson

Tekið af vef Borgarskjalasafnsins

bjarnibenediktsson.is

Einkaskjalasafn nr. 360
Stjórnmálamaðurinn
Askja 2-4, Örk 3

©Borgarskjalasafn Reykjavíkur

spáðumins hafa socialistar ^{ranglega} fiskimálanaður og
núverandi ríkisstjóri, at stofnun var til karfaveitana.
Sínt kaframtakum um það að ekki hafi verið hafist
handa um karfavinna fyrir ^{en} 1935 en um það hafa
þeir vandlega þagat at ^{tíl} þess lágu margar ástæður, að ekki var

arðvenlegt að stunda karfaveiðar til bræðslu fyrri
en haustið 1935.

Lýsisskilvindur í síldarverksmiðjun fengu
fyrst verulega útboreiðslu hér á landi árið 1935, og
það ár komu fyrstu lýsisskilvindurnar í Síldarverk-
smiðjur ríkisins. Áður höfðu verksmiðja Kveldúlfss
á Hesteyri, verksmiðja Goos á Siglufirði og Krossa-
nessverksmiðjan fengið lýsisskilvindur. Fyr en lýsis-
kilvindur komu til sögunnar var ekki hægt að ná
neinu sem hét af lýsi úr karfa með þeim tækjum, sem
fyrir hendi voru í verksmiðjunum og sú hafði orðið
raunin á við þá tilraun, sem gjörð var á Sólbakka
árið 1926 (?).

Það var einnig á árið 1935 að dr. Þórður
Borbjarnarson leiddi endanlega í ljós vitamínauðlegð
karfalifrarinnar og hagnýtingu hennar var því ekki
til að dreyfa fyr en þetta nýja verðmæti var fundið.

Loks urðu á árinu 1935 straumhvörf í verð-
lagi síldarlýsis og þar með búklýsis karfans. Síldar-
lýsið hækkaði á því ári úr $221\frac{1}{5}$ tonn cif kr. pr. ~~tonn~~ upp i
387/63 kr. pr. tonn eða um rúm 57%.

Rauðveruleg
háðakunn ca. 100%

Pangað til skilvindurnar komu til sögunnar
við vinnsluna var ekki hægt að x treysta því að meira
verðmæti næðist úr karfanum, en mjölið eitt, en verð-
mæti þess úr hverju máli myndi undanfarin ár hafa
verið kr. 5,00 - 5,50.

Þangað til árið 1935 var því ekki hægt að reikna svo varlegt væri með meira verðmæti úr málinu en þetta. Þó að allt búklýsið, sem nú næst með skilvindunum, hefði náðst á árunum 1930 - '34, myndi það með þáverandi lýsisverði aðeins hafa hækkað afurðaverðmæti úr hverju máli um ca. kr. 1,65 eða úr kr. 5,00 - 5,50 upp í kr. 6,65 - 7,15. En hinsvegar hlaut kostnaðurinn við vinnsluna og hráafnisverðið að verða samtals kr. 9,00 - 10,00 á málið. Stórtap var því fyrirsjáanlegt á karfavinnslu þangað til hinrar tæknislegu umbætur og uppgötvun Þórðar Þorðjarnarsonar, ásamt verð hækkun lýsisins komu til greina árið 1935. Þá og þá fyrst var mögulegt að hagnýta aukið verðmæti, sem nemurri kr. 5,00 úr hverju máli. *

Með því var skapaður möguleiki fyrir því að karfavinnsla gæti borið sig fjárhagslega ef reikna mátti með uppgripa afla á hjá veiðiskipunum, en um uppgripa veiði gat ekki verið að ræða sínæxta á karfa að staðaldri fyr en Marconi bergmáls-dýptarmælirinn var almennt kominn í notkun á togurunum, en það var ekki fyr en 1932 - 1933.

Stjórn Síldarverksmiðja ríkisins samþykkti í miðjum ágúst-mánuði 1935 að ~~þa~~ hefja nýja tilraun með karfavinnslu. Tilraunir höfðu áður verið gjörðar af Kristjáni heitnum Torfasyni og fleirum, en þá strandaði aðallega á hinum tæknislegu örðugleikum. Þegar stjórn Síldarverksmiðja ríkisins tók þá ákvörðun að hefja nýja tilraun, voru 4 af 5 stjórnendum

verksmiðjanna á fundi og samþykktin gerð með atkvæðum tveggja Sjálfstæðismanna, eins Framsóknarmanns og eins Jafnaðarmanns, en annar fulltrúi Jafnaðarmanna var fjarverandi. Atti því Sjálfstæðisflokkurinn jafnmikinn þátt í því að stofna til þessarar tilraunar og báðir hinir flokkarnir samanlagt. Þessi tilraun tókst svo vel að hún átti mikinn þátt í því að hrinda karfaveiðunum af stað. Fiskimálanefnd og ríkisstjórn voru alls ekki spurð ráða og áttu engann þátt í því að tilraunin var hafin, en eftir á þegar hún hafði tekist ^{hlups} vel ~~hljóp~~ bæði formaður Fiskimálanefndar, Héðinn Valdemarsson, og atvinnumálaráðherra ^{fram fyrir skjöldu} ~~xix~~ og vildu eigna sér forgöngu í málínus og í þeim tilgangi lagði Fiskimálanefnd fram fjárstyrk til framhalds tilrauna á karfaveiðum.

Formaður Fiskimálanefndar og Alþýðublaðið gengu svo langt í því, að eigna sér verk annar viðvíkjandi karfavinnslunni, að stjórn Síldarverksmiðja ríkisins ákvað á fundi að krefjast leiðréttингar á ummælum Alþýðublaðsins. Sendu þeir formóður Eyjólfsson, Sveinn Benediktsson, Jón Þórðarson, og Jón Sigurðsson blaðinu leiðréttingu, en henni stakk blaðið undir stól og hélt áfram uppteknum hætti.

Það er eftirtektarvert í sambandi við karfaveiðarnar, að það er einkaframtakið, sem rutt hefir úr veki ~~útkum~~ hinum teknislegu örðugleikum, innleitt skilvindurnar og bergmáls-dýptarmælirinn.

Sósialistar geta hinsvegar ekki þakkað sér annað en afrek Alþýðusambandsins síðastliðið vor, þegar það kom á 6 vikna ~~vinnumarkaðum~~ við Sólbakkaverksmiðjuna. ~~Vinnusíðum~~ Verkbanni pessuð var beint gegn verkmönnum á Flateyri .Alþýðusambandið ~~na~~ hafði með því nánar alveg eyðilagt karfavinnsluna síðastliðið ár, því nán að ef Alþýðusambandinu hefði tekist að halda verkbanninu áfram 1 - 2 vikum lengur myndi verksmiðjan á Sólbakka hafa unnið úr síld síðastliðið sumar, en ekki karfa . "

Um framtíð karfavinnslunnar skal ekkert full-yrt. Hún er komin undir afla, afurðaverði og tilkostnaði. ~~XXX~~^{XXX}ker ~~XXX~~^{XXX}húlfýrgjá.

Ut af grein í Alþýðublaðinu þann 6. september um karfaveiðar til Síldarverksmiðja ríkisins og frumkvæði að þeim atvinnurekstri viljum vér taka þetta fram:

Framkvændaetjóri Síldarverksmiðja ríkisins og verksmiðjustjórnin í samráði við Þórð Þorbjarnarson fiskiðnaðarfræðing söndu þann 15. ágúst við Hafstein Bergþórsson útgerðarmann í Reykjavík um að hann sendi togarann Sindra á karfaveiðar út af Vestfjörðum og fengi kr. 40.00 fyrir tonnið landað á Sólbakka. Fór Sindri á stað i fyrstu veiðiför þann 17. ágúst.-

Þann 22. ágúst óskar Fiskimálaneftnd að tilhlutan Kjartans Thors að síldarverksmiðustjórnin kaupi karfa af 1-2 togurum í viðbót á Sólbakka fram til miðs septembermánaðar. Verksmiðjustjórnin varð strax við þessari ósk Fiskimálaneftndar og þar sem tegararnir fengust ekki undir kr. 5,00 fyrir málíð varð að samkomulagi að verksmiðjurnar greiddu kr. 4,50 fyrir málíð (135 kg), en Fiskimálaneftnd styrkti veiðarnar með 50 aurum pr. mál, sem þó endurgreiddist, ef reksturinn beri sig.-

Þann 27. ágúst beinir verksmiðjustjórnin þeirri ósk til Fiskimálaneftndar, að hún geri sitt ítrasta til þess að fá góðan togara til að gera tilraunir með karfaveiði fyrir Norðurlandi og leggja aflan upp á Siglufirði eða Sólbakka eftir því sem verksmiðjustjórnin óskar. Mun semjast um að togarinn Skallagrimur fari á karfaveiðar fyrir Norðurlandi (fór í gar) og fái kr. 5,00 fyrir málíð (135 kg.) og þar af greiði Fiskimálaneftnd 50 aura, sem endurgreiðast þó, ef reksturinn ber sig.-

Um framangreind atriði hefur ekki verið ágreiningur í stjórn Síldarverksmiðja ríkisins.

Siglufirði 7. september 1935
Þorméður Þyjolfsson. Jón L. Þórðarson. Jón Sigurðsson
Jón Gunnarsson. Reykjavík 7. sept. Eiðinn Benediktss